

Із приходом нових технологій, із початком застосування голосового зв'язку ця тенденція збереглася. Після створення Міжнародної організації цивільної авіації застосування англійської мови при міжнародних польотах було закріплено (хоча і з реверансами в бік можливого використання інших мов) в нормативних документах ІКАО. У другому томі Додатка 10 (п. 5.2.1.2) йдеться: «До того, як буде розроблена і прийнята більш відповідна форма мовлення для всезагального використання в авіаційному радіотелефонному зв'язку, на всіх наземних станціях, які обслуговують закріплені за ними аеропорти та маршрути, які використовуються для забезпечення міжнародного повітряного сполучення, слід застосовувати англійську мову...» [2].

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, зміни, що відбуваються в авіаційній підмові, зумовлюються, з одного боку, її внутрішніми законами, а з іншого – реалізація цих змін визначається чинниками, пов'язаними з її функціями мови, що обслуговує певну професійну сферу діяльності.

Перспективи розвитку дослідження вбачаються у вивченні лінгво-прагматичних особливостей англійських авіаційних фахових текстів.

Список використаної літератури

1. Катастрофа Ту-154 а/к «Внуковские авиалинии» на Шпицбергене [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.airdisaster.ru/database.php?id=227>
2. Конвенція ІКАО. Приложение 10 – п. 5.2.1.2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://civilavia.info/documents/c8cac0ce.html>
3. Мальковская Т. А. Англо-русские соответствия в языковой структуре радиообмена в режиме общения пилот-авиадиспетчер : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / Т. А. Мальковская. – Пятигорск, 2004. – 163 с.
4. Мельниченко С. С. История принятия английского языка в качестве средства общения при ведении радиотелефонной связи / С. С. Мельниченко // Новости аэронавигации. – 2001. – № 6. – С. 58–61.
5. Doc 8400. Правила аэронавигационного обслуживания «Сокращения и коды ИКАО». – 2010. – 102 с.
6. KLM/PanAm – Boeing 747 (Crash of the century) 27.03.1977 [Electronic resource]. – Access mode : <http://aircrash.ucoz.net/publ/1-1-0-11>
7. UNIGEN – universal language of aviation / W. R. Francs, J. Sontindam, I. Maylor et al. // Aviation space and environment medicine. – 1980. – Vol. 51. – № 4. – P. 334–349.

Статтю подано до редколегії
20.03.2012 р.

УДК 81.111'373.43

С. П. Татаранюк – аспірант Волинського національного університету імені Лесі Українки

Конверсія як один з основних способів утворення неологізмів сфери екології людини (на прикладі англійської мови)

*Роботу виконано на кафедрі іноземних мов
ВНУ ім. Лесі Українки*

У статті розглянуто роль конверсії як одного з основних способів утворення неологізмів англійської мови сфери екології людини. Ілюстративний матеріал відібрано зі словників «The Longman Dictionary of Contemporary English», «The Merriam-Webster Dictionary» та «The Oxford Dictionary of New Words».

Ключові слова: конверсія, неологізм, субстантивация, функціональний зсув, транспозиція, екологія людини.

Татаранюк С. П. Конверсия как один из основных способов образования неологизмов сферы экологии человека (на примере английского языка). В статье рассматривается роль конверсии как одного из основных способов образования неологизмов английского языка сферы экологии человека. Иллюстративный материал отобран из словарей «The Longman Dictionary of Contemporary English», «The Merriam-Webster Dictionary» и «The Oxford Dictionary of New Words».

Ключевые слова: конверсия, неологизм, субстантивация, функциональный сдвиг, транспозиция, экология человека.

Tataraniuk S. P. Conversion as One of the Main Ways of the Formation of Neologisms in the Sphere of Human Ecology (in English Language). The article examines the role of conversion as one of the main ways of the formation of neologisms in English language in the spheres of human ecology. Illustrations are picked out from «The Longman Dictionary of Contemporary English», «The Merriam-Webster Dictionary» and «The Oxford Dictionary of New Words».

Key words: conversion, neologism, substantivization, functional shift, transposition, human ecology.

Постановка наукової проблеми та її значення. Конверсію вважають одним з основних способів словотворення в сучасній англійській мові. Це надзвичайно продуктивний спосіб поповнення лексичного складу будь-якої мови новими словами. Конверсія існує в багатьох мовах, але саме в англійській мові вона набула широкого розповсюдження, що пояснюють збігом звукової форми іменників і дієслів через втрату закінчень [7, 12]. І. В. Арнольд називає конверсію домінуючим способом словотворення в англійській мові [1, 103].

Конверсія була предметом численних лінгвістичних дискусій. Г. Суїт у 1891 р. вперше вжив цей термін у граматиці англійської мови. У лінгвістичній літературі існують різні версії на позначення цього явища: транспозиція, конверсія, функціональний зсув (*zero-derivation, root-formation, functional change / shift*). Після критичного розгляду всіх уживаних термінів І. В. Арнольд робить висновок про перевагу терміна «конверсія».

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Під конверсією розуміють безафіксальне утворення слова однієї частини мови від слова іншої частини мови, як результат семантичного зсуву. Конверсія уможливорює утворення слова омонімічного вихідній одиниці. Конверсію визначають як такий вид словотворення, за якого нові слова виникають без зміни основної форми вихідного слова, а саме без додавання або зміни будь-яких морфем, такі слова включають до нової парадигми, вони отримують нові синтаксичні функції, сполучуваність і нове лексико-граматичне значення. Під основною формою слова розуміють словоформу, у якій позначуване певним словом поняття виражене найбільш абстраговано від особового. Для дієслів основною формою є форма інфінітиву, для іменників – форма загального відмінка [1, 129].

Г. К. Артур також досліджує місце конверсії в системі способів словотворення і приходять до висновку, що цей спосіб творення слів і афіксація – два різні процеси. Характерно, що афіксація слугує утворенню різних форм слів, конверсія призводить до зміни функцій слова, а не його форми [8, 168].

А. І. Смирницький вважає конверсію морфологічним способом словотворення. Слова, утворені за допомогою конверсії, мають тотожну основу, але різняться системою своїх форм – парадигмою (іменник має субстантивну систему словозмінних суфіксів: *-s, -s, -s*), а дієслово – дієслівну систему словозмінних суфіксів: *-s, -ed, -ing*). Це й виокремлює їх як різні слова, утворені через зміну парадигми.

У своїх роботах А. І. Смирницький переконливо критикує раніше поширені трактування конверсії: семантичну, за якою конверсія – це «зміна значення слова», і особливо синтаксичну, яка описувала конверсію як «зміну синтаксичної функції слова». Учений доводить, що результатом конверсії є зазвичай нове слово, а також надає великого значення парадигмі та вважає цей фактор єдиним словотворчим засобом при конверсії: «Конверсія – це такий вид словотвору, коли сама парадигма слова є словотворчим засобом» [4, 53].

А. І. Смирницький не бере до уваги ту обставину, що слова можуть належати до певних граматичних типів не лише за системами їх форм, й залежно від їх граматичних зв'язків з іншими словами. Він дотримується помилкової думки, що однієї лише парадигми вже достатньо, щоб граматично оформити слово. І. В. Арнольд вважає подібне трактування неприйнятним [1, 157].

При уважному розгляді форм *greenwash* і *greenwashes* можна сказати, що та чи інша лексична одиниця може належати до однієї із двох парадигм: а) *greenwash, greenwashes* (ім.) або б) *greenwash, greenwashes, greenwashed, greenwashing* (дієсл.), а отже може мати те чи інше значення. Навіть закінчення *-es* у формі *greenwashes* не допомагає у визначенні значення, адже форми з таким закінченням є в обох парадигмах. У той же час кожне із цих слів уживається в мові без будь-яких додаткових морфологічних показників. Тому багато лінгвістів відзначають той факт, що в конверсії діють не тільки морфологічні, а й синтаксичні фактори, а саме: порядок слів, зміна значення, різні асоціації і співвідношення з рядами вже наявних слів. При такому трактуванні конверсію визначають як комбінований морфолого-синтаксичний спосіб словотворення, який містить і зміну парадигми, і зміну синтаксичної функції слова [1, 103].

Акт утворення нового слова способом конверсії – це використання основи вихідного слова для оформлення її в інше слово за умови іншої граматичної сполучуваності, типової для іншої частини

мови. У процесі цього оформлення до основи приєднують ті граматичні форманти, які уможливають вираження цієї частини мови в умовах такої сполучуваності [4, 53]. Проте конверсія уможливує і семантичні процеси. Зокрема, як правило, обсяг значень твірного слова більший за обсяг похідного. Ми погоджуємося з думкою тих учених, які вважають, що конверсія – це морфолого-синтаксико-семантичний спосіб словотворення [6, 121].

Активності конверсії слугують саме неологізми, які стають «сировиною» для цього процесу. Найбільш продуктивною моделлю конверсії впродовж багатьох років є модель $N \rightarrow V$, причому слова сфери екології людини на сучасному етапі відіграють велику роль у цьому процесі словотворення: *greenwash n. → greenwash v.*, *compost n. → compost v.*, *addict n. → addict v.*, *recycle v. → recycle n.*

Специфікою синтаксичної поведінки прикметників є їхня здатність переходити до розряду іменників з усіма його ознаками (морфологічними та синтаксичними). Процес переходу прикметників до розряду іменників традиційно називається субстантивацією. Утворення іменників відад'єктивного походження здійснюється за допомогою одночасної взаємодії двох процесів: еліпсу опорного іменника в атрибутивному словосполученні та транспозиції залишеного прикметника в субстантивний клас через конверсію; таким чином на кінцевому етапі двокомпонентна номінативна одиниця компресується в однокомпонентний субстантиват. Наприклад: *crumb rubber → crumb*, *set-aside land → set-aside*, *man-disturbed → disturbed*.

Для субстантивації характерна реалізація принципу мовної економії, за якого створений таким чином субстантиват завжди й обов'язково орієнтований на атрибутивне словосполучення чи на синтагматичні зв'язки [3, 16]. Субстантивований прикметник, який співвідносять семантично з атрибутивним словосполученням, ніби вбирає в себе його семантику, компресує цю семантику, а разом і форму мотивуючого вихідного словосполучення. Звичність таких словосполучень та їх часте вживання уможливають уникнення опорного іменника як інформаційно надлишкового, адже при переході атрибута в іменник останнє вбирає в себе та зберігає у своїй семантичній структурі значення того іменника, до якого воно колись було віднесене [5, 172].

У сфері екології людини непоодинокі випадки, коли словосполучення проходить кілька ступенів процесу еліптичного скорочення: *alternative energy fuels → alternative fuels → alternatives*, *renewable energy sources → renewable sources → renewables*, *solar energy powered → solar powered → solar*. Також зауважимо, що більшість новоутворень після субстантивації одержали показник регулярної форми множини іменника *-s* як показник сукупності однорідних предметів: *probiotic microorganisms → probiotics*, *nutriceutical products → nutraceuticals*, *biopharmaceutical food → biopharmaceuticals*, *biodegradable cleaners → biodegradables*.

Основою для еліптичних скорочень також стають стійкі словосполучення на позначення понять сфер біології, фізіології, генетики. Більшість із них групується навколо основи «*genomic*», що входить до складу словосполучення *genomic studies*. Перший елемент складного слова, що залишається в результаті субстантивації, вбирає значення всієї фрази. Загалом тут спостерігається субстантивація цілої низки термінів. Цей процес можна представити такою схемою [2, 47]:

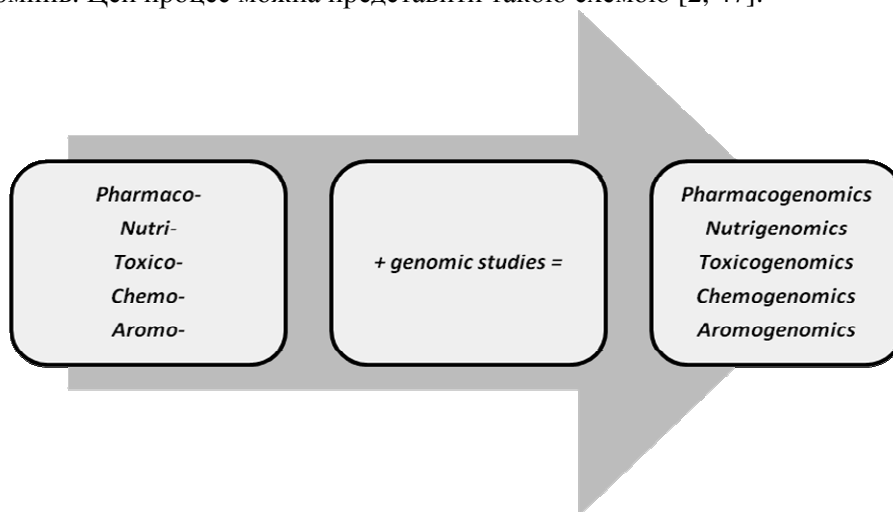

Схема 1. Утворення еліптичних скорочень

Як результат цього процесу виокремлюємо новий елемент *-genomics*, який вважаємо словотворчим. За його участі створюють назви наук, що продовжують досліджувати гени. На нашу думку,

наслідком продовження такого дослідження можна очікувати подальших новоутворень у цій галузі та продуктивності нового термінотворчого елементу. Тут простежуємо дію аналогії, коли за моделлю творення першої ускладненої одиниці було побудовано інші.

У процесі опредметнення прикметника фактор мовної економії формальних засобів переплітається з яскраво вираженою в сучасній англійській мові тенденцією до конденсації змісту. У результаті взаємодії цих процесів стає очевидною перевага простоти та лаконізму субстантивованого прикметника порівняно з вихідним атрибутивним словосполученням. При цьому субстантиват формально співвідноситься з основою прикметника, а семантично – з мотивуючим словосполученням у цілому [3, 17].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, субстантивація спрощує семантичну форму номінативної одиниці, зберігає зміст, відповідає потребам економії засобів вираження, а отже мовних зусиль. Конверсія поряд з афіксацією, абрєвіацією, словоскладанням і телескопією є одним з основних способів словотвору в англійській мові. Науковці трактують конверсію по-різному. Одні вважають її морфологічним способом словотвору, інші – морфолого-синтаксичним. Ми ж погоджуємося з думкою тих учених, які вважають, що конверсія – це морфолого-синтаксико-семантичний спосіб словотворення, адже в конверсії діють не тільки морфологічні й синтаксичні фактори, вона також уможлиблює і семантичні процеси.

Неологізми, зокрема сфери екології людини, слугують активності конверсії. Існує кілька моделей конверсії, але найбільш продуктивною моделлю впродовж багатьох років є модель $N \rightarrow V$. Субстантивація як підвид конверсії відіграє важливу роль у поповненні англійського вокабуляру новими словами та словотворчими елементами.

Отримані результати не вичерпують усієї проблематики. Перспективним видається розширення меж дослідження за рахунок розробки комплексних методів вивчення неологізмів різних терміно-систем сучасної англійської мови.

Список використаної літератури

1. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка / И. В. Арнольд. – М. : [б. и.], 1959. – 350 с.
2. Балюта Е. Г. Нова лексика та фразеологія англійської мови сфери охорони довкілля: структурно-семантичні і функціональні параметри : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Е. Г. Балюта ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечнікова. – Одеса, 2007. – 199 с.
3. Бузаров В. В. Субстантивация в свете теории языковой экономии / В. В. Бузаров // Уровни лингвистического анализа в синхронии и диахронии. – Пятигорск : Изд-во ПГЛУ, 1997. – С. 16–18.
4. Жлуктенко Ю. А. Конверсия в современном английском языке как морфолого-синтаксический способ словообразования / Ю. А. Жлуктенко // Иностран. яз. в шк. – 1958. – № 5. – С. 53–54.
5. Кубрякова Е. С. Типы языковых значений / Е. С. Кубрякова. – М. : Наука, 1981. – 200 с.
6. Мешков О. Д. Словообразование современного английского языка / О. Д. Мешков. – М. : Наука, 1976. – 245 с.
7. Смирницкий А. И. По поводу конверсии в английском языке / А. И. Смирницкий // Иностран. яз. в шк. – 1953. – № 3. – С. 12–24.
8. Arthur G. K. Conversion and Confusion of the Parts of Speech / G. K. Arthur // Reading in Modern English Lexicology. – Leningrad, 1975. – 238 с.

Статтю подано до редколегії
23.03.2012 р.

УДК 81'373:811.111'316

І. О. Холодій – аспірант Інституту мовознавства
імені О. О. Потебні Національної академії наук України

Антонімія як категорія протилежності в соціологічній термінології сучасної англійської мови

*Роботу виконано у відділі романських, германських та балтійських мов Інституту мовознавства
ім. О. О. Потебні НАН України*

У статті розглянуто основні механізми організації антонімічних відносин у соціологічній термінології сучасної англійської мови. Звернено увагу на лексико-семантичні, синтаксичні, функціональні аспекти реалізації антонімії як однієї з найважливіших лінгвістичних універсалій.

Ключові слова: семантична поляризація, інваріантна сема, диференційна сема, векторна протилежність, комплементарна протилежність.